

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

ТКАЧОВ МАКСИМ МИХАЙЛОВИЧ

УДК 347.77:330.339

**ОЦІНЮВАННЯ ЗБИТКІВ ПРАВОВЛАСНИКІВ ВІД КОНТРАФАКТНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ АВТОЗАПЧАСТИН**

Спеціальність 08.00.04 – економіка і управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі організації виробництва та управління персоналом Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Яковлєв Анатолій Іванович,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
завідувач кафедри економіки і маркетингу

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Орлов Петро Аркадійович,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця,
завідувач кафедри економіки і маркетингу

кандидат економічних наук, доцент
Ілляшенко Наталія Сергіївна,
Сумський державний університет,
доцент кафедри маркетингу та управління
інноваційною діяльністю

Захист дисертації відбудеться «6» липня 2016 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.050.02 в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» за адресою: 61002, м. Харків, вул. Фрунзе, 21, корпус У1, ауд. 1001.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» за адресою: 61002, м. Харків, вул. Фрунзе, 21.

Автореферат розісланий « » 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.С.Стригуль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах глобальної конкуренції і поглиблення інтеграції у світове господарство важливим фактором забезпечення соціально-економічного зростання є науково-технічний прогрес та інтелектуалізація основних факторів виробництва. У найбільш розвинених країнах дедалі більша частина валового внутрішнього продукту формується за рахунок об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) і інновацій, роль яких в економіці і суспільстві постійно зростає, а разом з цим зростає оборот контрафактної продукції, обсяг і способи порушень прав на результати інтелектуальної діяльності і засоби індивідуалізації. Виробники контрафакту використовують у виробництві передові технології, підвищується якість пакування підроблених товарів і споживачу важко відрізнити оригінал від підробки. Контрафакт і нелегальні поставки «сірого» імпорту завдають великої шкоди як сумлінним виробникам та імпортерам, так і торгуючим організаціям і кінцевим споживачам. Зокрема, значних збитків зазнають виробники автозапчастин на цільових ринках яких контрафактні вироби займають більше 30 %. Тому значної вагомості та актуальності набувають питання удосконалення науково-обґрунтованих методів і методичних підходів до оцінювання економічних збитків, які несуть правовласники від порушення їх виключних прав.

Теоретичним і методичним засадам економіки контрафактної діяльності присвячували праці провідні вчені, зокрема: Андрощук Г. О., Бутнік-Сіверський О. Б., Войтко С. В., Жарінова А. Г., Журін К. В., Заруба В. Я., Зінов В. Г., Ілляшенко Н. С., Ілляшенко С. М., Кендюхов О. В., Князь С. В., Ковтуненко К. В., Козирєв А. Н., Козирь Ю. В., Костін А. В., Крайнєв П. П., Крисань Т. Є., Линник Н. В., Макаров В. Л., Максимов С. Й., Міщенко В. Я., Мухопад В. І., Орлов П. А., Перерва П. Г., Райко Д. В., Соколова Л. В., Устінова Л. Н., Фонштейн Н. М., Шпак Н. О., Шумпетер Й., Цибульов П. М., Шаранова Н. А., Яковлев А. І., Яскевич Е. Е. та ін., але є певні моменти, які потребують подальшого розвитку як у науковому, так і практичному аспектах теоретико-методичні положення щодо визначення сфер формування збитків правовласників, структури їх елементів, методів оцінювання їх значення. Таким чином, науково-практичне завдання з вдосконалення теоретико-методичного забезпечення процесів дослідження механізму контрафактної діяльності промислових підприємств і нагальна доцільність оцінювання збитків від порушення виключних прав є актуальним та обумовило напрям дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі організації виробництва та управління персоналом НТУ «ХПІ» в межах держбюджетних тем МОН України: «Розробка організаційно-економічного механізму трансферу технологій» (ДР № 0108U001455), де здобувачем розроблено методи експрес-аналізу комерційного потенціалу технологічних новацій з урахування збитків від порушення виключних прав; «Формування організаційно-економічного механізму моніторингу інноваційної діяльності» (ДР № 0111U002284), у межах якої запропоновано розділяти ринкову пропозицію інтелектуальних продуктів на складові.

Мета і задачі дослідження. *Метою роботи є розвиток теоретичних засад та розробка методичних положень і практичних рекомендацій щодо формування і реалізації механізму оцінювання збитків правовласників від контрафактної діяльності на ринку автозапчастин.*

Сформульована мета зумовила постановку наступних завдань:

- визначити економіко-правову сутність категорій «контрафакт», «школа» та «збитки» правовласників від порушення виключних прав;
- розробити оціночний підхід до визначення суми збитків правовласників при порушенні їх виключних прав на основі інтервального підходу;
- теоретично обґрунтувати методичний підхід до графічного моделювання ринку автозапчастин з урахуванням контрафакту;
- запропонувати структурно-блочний підхід до визначення збитків правовласників від порушення їх виключних прав;
- розвинути методичні положення оцінки прямих (реальних) та супутніх збитків правовласників від порушення їх виключних прав;
- сформулювати методичні положення по визначенню величини упущеної вигоди та немайнової шкоди правовласників при порушенні їх виключних прав.

Об'єкт дослідження - процеси формування та оцінювання збитків правовласників від контрафактної діяльності.

Предмет дослідження – розвиток теоретичних і методичних положень щодо вдосконалення методів оцінювання збитків правовласників від порушення їх виключних прав на ринку автозапчастин.

Методи дослідження. Методологічним і теоретичним підґрунтям дослідження стали фундаментальні положення економічної теорії, наукові праці і методичні розробки провідних вчених з проблем економіки інтелектуальної власності. При виконанні дисертаційного дослідження використано загальнонаукові і спеціальні методи: узагальнення, аналізу і синтезу – для розвинення понятійно-категоріального апарату теорії контрафактної діяльності; експертних оцінок – для оцінювання прямих (реальних) та супутніх збитків правовласників від порушення їх виключних прав; статистичні та графічні – для графічного моделювання ринку автозапчастин з урахуванням контрафакту та розробки оціночного підходу до визначення суми збитків правовласників при порушенні їх виключних прав на основі інтервального підходу; системного підходу, групування та класифікації – при розробці структурно-блочного підходу до визначення збитків; порівняльного багатовимірного аналізу – при формуванні методичних положень щодо визначення величини упущеної вигоди та немайнової шкоди правовласників при порушенні їх виключних прав; абстрактно-логічного – для теоретичних узагальнень результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження стали зібрані та опрацьовані здобувачем первинні матеріали, що характеризують технологічні зрушення на машинобудівних підприємствах, офіційні дані державного управління статистики, чинні законодавчі та нормативні документи, наукова література, матеріали, інтернет-ресурси, звітні матеріали підприємств по виробництву автозапчастин.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в наступному:

вперше:

- запропоновано структурно-блочний підхід до визначення збитків правовласників від порушення виключних прав, який базується на формуванні

цільових (однорідних) груп: прямі (реальні) збитки, супутні збитки, упущена вигода і моральна шкода та дозволяє в повному обсязі визначати та оцінювати всі види втрат, які виникають в результаті контрафактної діяльності;

удосконалено:

- теоретико-методичний підхід до графічного моделювання ринку автозапчастин з урахуванням контрафакту, що, на відміну від наявної практики, дозволяє встановити точки ринкової рівноваги, одна з яких відповідає ринку оригінальних автомобільних запчастин, а інша – сумісному ринку оригінальних та контрафактних виробів, що більш повно відображає ринкові характеристики даного ринку та сприяє поглибленню його якісного аналізу;

- методичні засади щодо оцінки розміру упущеної вигоди правовласників при порушенні їх виключних прав, розмір якої, на відміну від існуючих підходів, пов'язаний зі ступенем використання правовласником виробничих потужностей, що дозволяє суттєво підвищити точність та достовірність оцінки даного виду економічних збитків;

- сутність поняття «шкода», «збитки» та «контрафакт», які, на відміну від існуючих, трактуються як характеристики протиправної діяльності та мають економіко-правову природу, що дозволяє з системних позицій визначати сутність контрафактної діяльності та її наслідки;

дістало подальшого розвитку:

- методичний підхід до оцінювання розміру збитків правовласників при порушенні їх виключних прав, який в порівнянні з наявними, базується на інтерваловому оцінюванні збитків, що дозволяє на основі органічного поєднання декількох методичних підходів встановити довірчі інтервали коливання обсягів збитків;

- методичні рекомендації щодо визначення розмірів відшкодування моральної (нематеріальної) шкоди при порушенні права інтелектуальної власності, в основу якої, в порівнянні з діючою практикою, покладено оцінювання рівня впливу об'єктивних та суб'єктивних факторів на значення аналітичної оцінки зменшення вартості ділової репутації підприємства правовласника (гудвілу), що надає змогу більш точно встановити розмір немайнових збитків правовласників.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у використанні отриманих результатів для створення нових і удосконалення існуючих методів визначення майнових та немайнових збитків правовласників від виробництва контрафактної продукції. Розроблені положення дисертації рекомендовані Державною службою інтелектуальної власності України до практичного впровадження (м.Київ, довідка № 1-13/7012 від 04.09.2015р.), а також пройшли наукову експертизу в НДІ інтелектуальної власності НАПрУ (м.Київ, довідка № 223/2 від 08.06.2015р.) і НДЦ індустріальних проблем розвитку НАНУ (м.Харків, довідка № 45 від 18.02.2015р.) та рекомендовані до використання при розробці змін та доповнень до законодавства України з питань правового регулювання в сфері інноватики та трансферу технологій (м.Київ, довідка № 328 від 04.09.2015р.). Наукові розробки знайшли впровадження у ДП ХМЗ «ФЕД» (м.Харків, довідка № 167/12 від 16.10.2014р.), ПАТ «Крюковський вагонобудівний завод» (м.Кременчук, акт від 11.03.2015р.), науково-виробничій компанії «Трансфер нових технологій» (м.Харків, довідка № 25 від 17.07.2013р.), ТОВ

«Турбомаш» (м.Суми, довідка від 02.12.2015р.), в ПАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин» (м.Кременчук, довідка від 03.12.2014р.). Ряд положень дисертації застосовується у навчальному процесі НТУ «ХПІ» при викладанні дисциплін «Інноваційний менеджмент», «Креативний менеджмент», «Трансфер технологій» та ін. (м.Харків, акт від 09.02.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Положення та результати дисертаційного дослідження одержані здобувачем особисто. Серед них: структурно-блочний підхід до визначення збитків правовласників від порушення виключних прав, методичні засади щодо оцінки розміру упущеної вигоди правовласників при порушенні їх виключних прав, теоретико-методичний підхід до графічного моделювання ринку автозапчастин з урахуванням контрафакту. У публікаціях, написаних у співавторстві, використані лише ті положення, які отримані в результаті особистої праці здобувача, що становлять його індивідуальний внесок.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідалися і отримали позитивний відгук на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Інновації в сучасній науці» (Київ, 2015 р.), «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: європейський вектор» (Львів, 2015 р.), «Проблеми гармонізації законодавства України з питань інтелектуальної власності до законодавства Європейського союзу» (Маріуполь, 2013 р., Київ, 2014-2015 рр.), «Balance and Challenges» (Lillafüred, Угорщина, 2015 р.), «Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність» (Харків, 2013-2014 рр.), «Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу» (Суми, 2013, 2015 рр.), «Стратегія інноваційного розвитку економіки» (Алушта 2013 р. Харків, 2015 р.), «Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання» (Харків, 2013 р.), «Оптимум» (Харків, 2013-2014 рр.), «Інформаційні технології: наука, техніка, освіта, здоров'я» (Харків, 2013-2015 рр.).

Публікації. Основний зміст дисертації відображено у 26 наукових публікаціях, з них: 1 монографія (у співавторстві), 9 статей у наукових фахових виданнях (1 – у міжнародних наукометричних базах), 2 – у іноземних фахових періодичних виданнях, 11 – у матеріалах конференцій, 3 – в інших.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 248 сторінок тексту; з них 22 рисунки за текстом; 3 рисунки на 3 окремих сторінках; 30 таблиць за текстом; 4 таблиці на окремих 4 сторінках; списку використаних джерел з 250 найменувань на 29 сторінках; 2 додатки на 17 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано його мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, викладено наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, подано відомості про їх апробацію.

У **першому розділі «Теоретико-методичні засади контрафактної діяльності на ринку інтелектуальної продукції»** визначено та обґрунтовано соціально-економічні наслідки протиправної діяльності на ринку технологічної продукції, розкрито сутнісні характеристики збитків правовласників від порушення виключних прав, уточнено термінологічну базу в сфері економіки контрафактної

діяльності, проведено критичний аналіз існуючих методичних підходів та методів визначення збитків від порушення виключних прав.

Доведено, що рівень порушення виключних прав (контрафакція) в різних видах продукції набув індустріального характеру. Обсяг контрафакту в деяких сферах промислового виробництва в світі в цілому, в Європі і в нашій країні співмірний з об'ємом легального виробництва, а в ряді випадків навіть перевищує його. Аналіз змісту і сутності неформальної економіки дозволив зробити висновок про те, що центральне місце в тіньовій економіці займає ринок контрафактної продукції.

Запропоновано поняття «контрафакт» визначати як товари, виготовлення, продаж, будь-яке використання, імпорт, перевезення чи зберігання яких призводить до порушення виключного права на результат інтелектуальної діяльності або засіб індивідуалізації, що виражені в даних товарах. Таким чином, головною і ключовою відзнакою контрафактної продукції від неконтрафактної є саме дані про порушення інтелектуальних прав. Визначення контрафактності товарів знаходиться в економіко-правовій сфері і не має прямого відношення до якості або ціни товару (проте, як правило, контрафактні товари мають більш низьку якість і ціну). Поява і поширення на ринку контрафакту, зумовлена низкою об'єктивних причин (рис.1).

Рисунок 1 – Основні причини виробництва і широкої дистрибуції контрафактної продукції

Дослідження економічних категорій «школа» і «збитки» дозволило довести їх різну економіко-правову природу. В контексті дослідження втрат правовласників від порушення їх виключних прав запропоновано під терміном «збитки» визначати результати виробничо-підприємницької діяльності, які проявляються в зменшенні, знищенні або потенційній втраті майнових або немайнових благ правовласників ОІВ внаслідок правопорушень і можуть бути визначені для відшкодування.

Доведено можливість чітко розмежувати збитки в економічному і цивільно-правовому (юридичному) значеннях. Визначено, що основним критерієм для такого поділу є причина виникнення збитків. Особливості виникнення збитків в економічному і юридичному значеннях представлені на (рис.2).

Поняття «школа», як за методологічним, так і за методичним змістом є ширшим, ніж поняття «збитки». Школа бути заподіяна не тільки майну (реальні

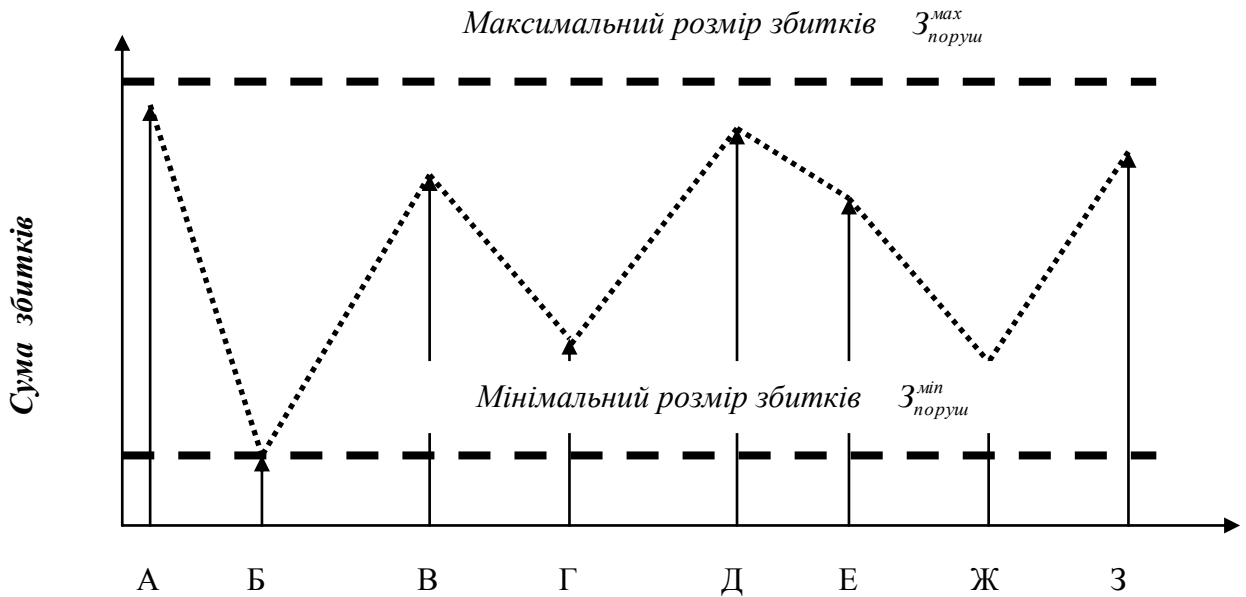

Рисунок 2 – Характерні риси збитків як економічної і юридичної категорії

втрата та упущена вигода), але і особі: моральні страждання, психологічна неврівноваженість тощо. Доведено дискусійність існуючої думки про те, що втрата ділової репутації відноситься тільки до терміну «школа» і не входить в поняття «збитки». Виявлено, що в бізнес-середовищі ділова репутація (гудвіл) є надзвичайно важливим активом, який формує реальні прибутки правовласників і визначає упущену вигоду при втраті частини гудвілу.

Аналіз існуючої методичної бази показав, що методи оцінювання збитків правовласників орієнтовані на укрупнені статті економічних втрат, що не дозволяє проводити їх розрахунки з достатнім рівнем точності та об'єктивності. Виявлено, що більшість методичних підходів в своїй основі містять надмірно укрупнені статті втрат (наприклад, збитки виробничі, збитки ринкові, упущена вигода і т.п.), які потребують проведення структурного аналізу фактичних та можливих видів збитків по окремим елементам втрат. Обґрунтовано, що реалізація такої задачі потребує розробки структурно-блочного підходу до оцінювання рівня збитків правовласників від порушення виключних прав.

Доведено, що в достатній мірі перспективним для подальшого опрацювання є оціночний підхід до визначення суми збитків правовласників при порушенні їх виключних прав на основі інтервального підходу (рис.3). Це дозволяє відійти від

Методи визначення розміру збитків

Рисунок 3 – Графічна інтерпретація інтервального підходу оцінювання розміру збитків

однозначності результатів розрахунку, а також дозволяє обґрунтувати довірчі інтервали коливання розміру збитків в залежності від об'єктивних та суб'єктивних факторів. Крім того, підхід передбачає поєднання декількох методів, що може суттєво підвищити надійність та обґрунтованість кінцевого результату.

У другому розділі «Дослідження контрафактної діяльності на українському ринку автозапчастин» проаналізовано сучасний стан та перспективи розвитку ринку автомобілів та автозапчастин, досліджено економічні наслідки контрафактної діяльності на цьому ринку, проведено моделювання ринку автозапчастин з урахуванням пропозиції контрафакту.

Виявлено, що сучасний розвиток автомобілебудування характеризується трьома особливостями: наявністю вільних виробничих потужностей, наукомісткістю та насиченістю інтелектуальними розробками продукції, міжнародним і крупносерійним характером виробництва. Наукомісткий характер продукції свідчить про широкий обсяг інтелектуальних прав, які створюють базу для їх можливого порушення, вільні виробничі потужності дозволяють налагодити виробництво підробленої (контрафактної) продукції, а міжнародний характер виробництва дозволяє легко знаходити та використовувати ринки збуту.

Бажання вітчизняних споживачів збільшити термін експлуатації автомобілів пояснює суттєве збільшення попиту на автозапчастини (табл.1), а низька купівельна спроможність створюють умови для пропозиції на ринку контрафакту.

Досліджено основні джерела появи на ринку контрафактних автозапчастин, до яких віднесено: позаоблікову частину оригінальної продукції; частину оригінальної продукції, що з'явилася на ринку без дозволу правовласника; пряму підробку оригінальних виробів (випуск продукції «під чужим іменем»); повне копіювання оригінальних виробів і їх продажі незалежними виробниками від свого імені.

Виявлено, що особливістю вітчизняного ринку автозапчастин є задоволення загального попиту як оригінальними, так і контрафактними виробами. Проведені

Таблиця 1 – Динаміка обсягу українського ринку автомобільних запасних частин

Рік	Обсяг ринку, млн.грн.	Темп зміни, %	Рік	Обсяг ринку, млн.грн.	Темп зміни, %
2003	1987,4	+ 3,9	2010	2646,7	+ 70,3
2004	2192,3	+ 10,3	2011	3522,5	+ 33,1
2005	2234,6	+ 10,2	2012	3497,3	- 0,7
2006	2456,7	+ 10,9	2013	3709,3	+ 6,1
2007	2769,5	+ 12,7	2014	5845,2	+57,6
2008	3059,3	+ 10,5	2015	6943,6	+18,8
2009	1554,2	- 49,2			

дослідження свідчать, що частка контрафактної продукції оцінюється до 25% загального обсягу ринку, а в окремих сегментах вона доходить до 80% ринкової пропозиції. Найбільш представницькі тенденції контрафакту спостерігаються в сегменті амортизаторів, гальмівних колодок та елементів захисту картеру двигуна і коробки передач (табл.2).

Таблиця 2 – Рівень контрафакту в різних сегментах ринку автозапчастин

Виробник (право-власник)	Вид продукції	Обсяги, шт.		Контрафакт	
		Продано	Вироблено	штук	%
ПАТ «КрКЗ»	Диск колісний КрКЗ 4Jx13H2 для ЗАЗ	1120	1000	120	11,0
	Диск колісний КрКЗ 5 1/2Jx13H2 для ВАЗ	2560	2480	80	3,0
ПАТ «ІААЗ»	Амортизатор сидіння водія	370	310	60	16,2
	Регулятор тиску	540	480	60	11,0
ТОВ «ФЕНІКС»	Фільтр повітряний АФВ 2101	12400	9200	3040	25,0
	Фільтр масляний АФМ 740	5600	4100	1500	27,0
ТОВ «АГАТ»	Передній амортизатор «АГАТ», СТАНДАРТ, Таврія	2870	1800	1070	37,0
	Передній амортизатор «АГАТ», Lanos	3450	2200	1250	36,0
ТОВ «ДАФМІ»	Гальмівні колодки передні (Таврія, Таврія-Нова, Славута)	7500	5000	2500	33,0
	Гальмівні колодки передні (Lanos_Sens, Nexia, Matiz)	10490	8000	2490	24,0
ТОВ «Кольчуга»	Захист двигуна і коробки передач для ЗАЗ	2300	1850	450	20,0
	Захист двигуна і коробки передач для ВАЗ	3270	2500	770	24,0

На основі дослідження відзивів споживачів (табл.3) визначено, що значна частина дешевих деталей зовсім непридатна до споживання, інша – придатна, але не на той термін, який задекларовано. Відзначимо, що переважна більшість споживачів незадоволені придбаною за суттєво нижчою ціною запасною частиною до автомобіля. Разом з тим, практично всі опитані споживачі розуміли, що вони купують не оригінальну деталь, тобто усвідомлено робили покупку контрафакту.

Здійснено моделювання ринку автозапчастин (рис.4) з урахуванням контрафактної продукції, яке дозволило виявити криві пропозиції автозапчастин та виділити точки ринкової рівноваги, що визначають момент перетину кривої попиту кривими пропозиції, одна з яких відповідає ринку оригінальних автозапчастин, а інша – сумісному ринку оригінальних та контрафактних виробів.

Таблиця 3 – Статистика відзивів споживачів деяких автозапчастин

Вид продукції	Офіційний виробник	Ціна		Відгуки на підробку, %				
		Оригінал	Підробка	№1	№2	№3	№4	№5
Амортизатори ЗАЗ	ТОВ «АГАТ»	100%	58%	3	22	14	32	29
Амортизатори ВАЗ	ТОВ «АГАТ»	100%	59%	1	18	15	34	32
Фільтри ЗАЗ	ТОВ «ФЕНІКС»	100%	75%	-	32	11	19	38
Фільтри ВАЗ	ТОВ «ФЕНІКС»	100%	75%	-	37	16	22	35
Гальмівні колодки ЗАЗ	ТОВ «ДАФМІ»	100%	64%	-	27	21	31	21
Гальмівні колодки ВАЗ	ТОВ «ДАФМІ»	100%	61%	-	31	24	28	17
Захист картера ЗАЗ	ТОВ «Кольчуга»	100%	72%	5	29	14	32	20
Захист картера ВАЗ	ТОВ «Кольчуга»	100%	66%	7	24	17	29	23

Примітка: №1 – деталь неможливо встановити; №2 – ресурс роботи суттєво менший; №3 – ресурс роботи несуттєво менший; №4 – деталь потребує більше уваги та витрат на обслуговування; №5 – без зауважень споживача

Крива пропозиції оригінальних автозапчастин $P_{ориг}^p = f(C)$ відтворює більш високі ціни на оригінальні запчастини. На рис.4 крива $P_{ориг}^p = f(C)$ розташована вище кривої загальної пропозиції, яка враховує і пропозицію контрафактної продукції. Функція загальної пропозиції автозапчастин з урахування контрафактного виробництва $P_{заг}^p = f(C)$ має більш пологий характер, ціна рівноваги $C_{контр}^p$ для цієї кривої є значно меншою за ціну рівноваги $C_{ориг}^p$ для оригінальних запасних частин: $C_{контр}^p < C_{ориг}^p$. Це пояснюється тим, що ціна контрафакту нижча за оригінальні запчастини, а також більшим рівнем еластичності попиту на продукцію порушників виключних прав.

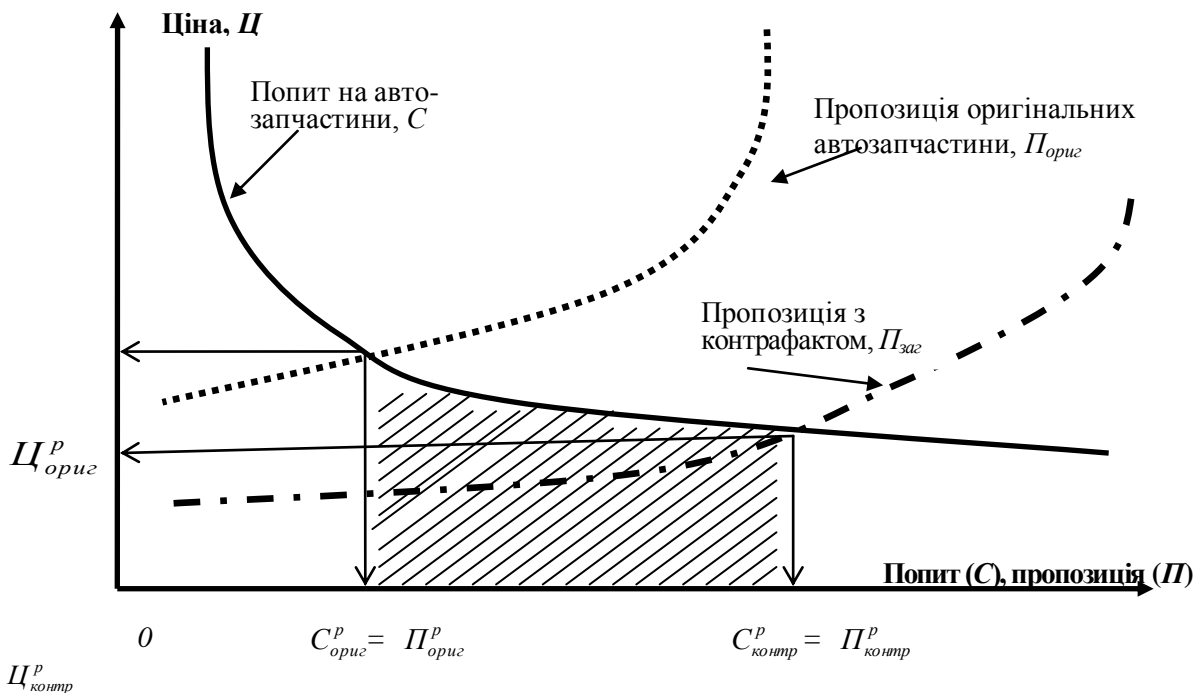

Рисунок 4 – Модель ринку автозапчастин з урахування контрафактної продукції

Доведено, що на моделі ринку автозапчастин (рис.4) мають місце три характерні зони:

1. Зона А, яка обмежена а) кривою попиту; б) лінією, що відповідає точці рівноваги $C_{ориг}^p$; в) лінією, що відповідає точці рівноваги $C_{контр}^p$; г) віссю ординат; д) віссю абсцис. Площа цієї області відтворює загальні витрати споживачів на придбання автозапчастин $D_{\Sigma}^{AZЧ}$, тобто це загальний дохід виробників оригінальних та контрафактних запчастин.

2. Зона Б (рис.4) обмежена прямокутником зі сторонами $C_{ориг}^p$ та рівноваговим попитом і пропозицією на оригінальні запасні частини $C_{ориг}^p = P_{ориг}^p$. Площа цієї зони визначає дохід виробників оригінальних запчастин $D_{ориг}^{AZЧ}$, який вони отримали від продажу своєї продукції на ринку.

3. Зона В, яка обмежена а) кривою попиту; б) лінією, що відповідає точці рівноваги $C_{ориг}^p$; в) лінією, що відповідає точці рівноваги $C_{контр}^p$; г) віссю абсцис. Площа цієї області визначає загальний дохід виробників контрафакту $D_{контр}^{AZЧ}$, отриманий від продажу продукції на даному ринку. Площа цієї зони (зона В), відтворюючи доходи порушників виключних прав на ринку автозапчастин $D_{контр}^{AZЧ}$, свідчить про максимально можливі збитки виробників оригінальних запчастин автозапчастин $B_{ориг}^{AZЧ}$.

В третьому розділі «Розвиток методів оцінювання економічних збитків правовласників від контрафактного виробництва» розроблено структурно-блочний підхід до визначення збитків правовласників від порушення виключних прав, який включає в себе прямі (реальні) збитки правовласника, супутні збитки, упущена вигода та моральна шкода діловій репутації (рис.5).

Узагальнена модель знаходження загальних збитків правовласника Z_{Σ} , які підлягають відшкодуванню, згідно блочно-структурного підходу:

$$Z_{\Sigma} = \sum_{i=1}^I PZ_i + \sum_{j=1}^J CZ_j + \sum_{s=1}^S UB_s + \sum_{k=1}^K MШ_k = \sum_{i,j,s,k}^{I,J,S,K} (PZ_i, CZ_j, UB_s, MШ_k) \quad (1)$$

де PZ_i – прямі (реальні) збитки i -го виду, тобто витрати (прибутки), які правовласник вже зробив (планував отримати), але їх ефективність не проявилася в зв'язку з наявністю контрафактної продукції; I – кількість видів прямих (реальних) збитків; CZ_j – реальні супутні економічні збитки j -го виду, тобто витрати, які правовласник зробив для визначення факту правопорушення та на встановлення втраченої вартості права, а також збитки супутніх суб'єктів, які мають пряме відношення до наслідків появи на ринку контрафактної продукції (держава та споживачі); J – кількість видів супутніх економічних збитків; UB_s – упущена правовласником вигода s -го виду, тобто прибутки, які правовласник міг би отримати, але не отримав зв'язку з наявністю на ринку товарів, що марковані знаком ідентичним або похожим на його знак, або розміром ліцензійної винагороди, яку міг би отримати патентовласник, якби порушник придбав ліцензію; S – кількість видів упущеної вигоди; $MШ_k$ – моральна шкода k -го виду, яка відтворюється в приниженні ділової репутації правовласника; посяганні на його фірмові найменування, товарні знаки, виробничі марки; розголошенні комерційної таємниці; зниженні престижу чи підрив довіри до діяльності правовласника та ін.; K – кількість видів немайнової шкоди, які підлягають відшкодуванню згідно діючого законодавства

ВИДИ ТА НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ ЗБИТКІВ ВІД ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ З_с

Рисунок 5 – Блочно-структурний підхід до формування збитків від порушення виключних прав правовласників виробниками контрафактної продукції

Запропоновано методичні положення щодо економічної оцінки розміру упущеної вигоди правовласників при порушенні їх виключних прав, яку пов'язано зі ступенем використання виробниками оригінальної продукції $K_{вик}^{вир}$ своїх виробничих потужностей $ВП_t$ в t -му році. Для сьогоденного стану завантаження виробничих потужностей більшості вітчизняних машинобудівних підприємств (від 40 до 70 %) ця пропозиція не є в достатній мірі актуальною, так як резерви виробничих потужностей на багатьох машинобудівних України ще досить суттєві (табл.4).

Таблиця 4 – Потенціал упущеної вигоди $УП_{мах,t}^{ном}$ по досліджуваним підприємствам

Підприємство	Вид продукції, по якій проведено розрахунок	$УП_{мах,t}^{вир} = ВП_t (1 - K_{вик}^{вир})$		
		2013 рік	2014 рік	2015 рік
ВАТ «ХТЗ»	Трактори	0,62	0,54	0,56
ВАТ «КрАЗ»	Грузові автомобілі	0,37	0,34	0,43
ПАТ «ЗАЗ»	Легкові автомобілі	0,73	0,65	0,56
ТОВ «Фенікс»	Фільтри для авто	0,84	0,87	0,85
ТОВ «ДАФМІ»	Гальмівні колодки	0,91	0,84	0,92
ПАТ «КрКЗ»	Автозапчастини	0,69	0,63	0,72
ТОВ «АГАТ»	Амортизатори	0,81	0,77	0,83
ТОВ «КОЛЬЧУГА»	Захист картера двигуна	0,79	0,82	0,80

Розроблено методичні положення оцінки прямих збитків правовласників від порушення їх виключних прав, до яких, зокрема, віднесено збитки від виробництва правовласником надлишкової продукції, збитки від зменшення вартості прав ОІВ, права на який було порушено, збитки за рахунок дострокового припинення ліцензійних угод та витрати на їх перескладання (табл.5).

Сформовано методичні підходи оцінювання розміру немайнових збитків (моральної шкоди) правовласників при порушенні їх виключних прав, в основу якою здобувачем покладено шкоду, завдану діловій репутації правовласника (зменшення вартісної оцінки гудвілу). Розроблено оригінальну модель визначення розмірів відшкодування нематеріальної шкоди при порушенні виключного права $Z_{поруш}^{немайн}$, в якій враховано пропозиції та рекомендації відомого дослідника моральної шкоди професора А.М.Ерделевського.

$$Z_{поруш}^{немайн} = Z_{можл}^{немайн} [M_{пров}^{поруш} \times K_{індив} \times K_{обст} (1 - M_{пров}^{потерн}) \times K_{майн}^{поруш}], \quad (2)$$

де $Z_{можл}^{немайн}$ - значення аналітичної оцінки зменшення вартості ділової репутації підприємства правовласника (гудвілу); $M_{пров}^{поруш}$ - міра провини фізичної або юридичної особи (наприклад, виробника контрафактної продукції), яка нанесла немайнові збитки правовласнику (0,25 - проста необережність; 0,5 - груба необережність; 0,75 - непрямий умисел; 1,0 - прямий умисел); $K_{індив}$ - коефіцієнт значення гудвілу в комерційній діяльності правовласника; $K_{обст}$ - коефіцієнт врахування інших обставин; $M_{пров}^{потерн}$ - міра провини в збитках потерпілого.

В основі моделі лежить оцінювання рівня впливу об'єктивних та суб'єктивних факторів на значення аналітичної оцінки зменшення вартості ділової репутації підприємства правовласника (гудвілу).

Запропоновано методичний підхід до оцінки рівня ділової репутації правовласника $Z_{можл}^{моральн}$, за рахунок модернізації методу надлишкового

Таблиця 5 – Розрахунок прямих (реальних) економічних збитків та упущеної вигоди виробників оригінальних автозапчастин від контрафактної діяльності в 2015 р.

Статистичні та розрахункові показники	Виробники автозапчастин та їх продукція							
	ТОВ «ДАФМІ» ^{*)}				ТОВ «АГАТ» ^{**)}			
	Д1	Д2	Д3	Д4	А1	А2	А3	А4
Загальні показники								
Обсяг виробництва, N_{Σ} , шт.	5000	8000	5000	7400	1800	2100	2200	2200
Обсяг реалізації, $N_{реал}$, шт.	7500	10490	8200	11450	2870	3480	3450	3860
Складські запаси на 01.01.15р., CZ_n , шт.	940	1430	750	1850	320	670	465	390
Складські запаси на 31.12.15р., CZ_k , шт.	790	1240	820	1980	405	580	610	505
Зміна складських запасів $\Delta CZ = CZ_k - CZ_n$	-150	-190	+70	+130	+85	-90	+145	+115
Розрахунок прямих (реальних) економічних збитків								
Обсяг контрафактних продаж $N_{кф} = (N_{реал} - N_{\Sigma} \pm \Delta CZ)$	2350	2300	3270	4160	1155	1290	1395	1775
Обсяг прямих (реальних) недопродаж за рахунок складських запасів $N_{нд}$, шт.	790	1240	820	1980	405	580	610	505
Ціна оригінального виробу, $Ц_{орл}$, грн./шт.	80	160	165	80	956	585	1300	988
Ціна контрафактного виробу, $Ц_{кфл}$, грн./шт.	54	96	90	54	410	260	540	410
Собівартість оригінального виробу, $C_{орл}$, грн./шт.	58	104	106	58	560	320	790	625
Собівартість контрафактного виробу ^{***)} , $C_{кфл}$, грн./шт.	35	74	70	35	295	190	405	315
Прибуток від продажу оригінального виробу, $П_{орл}$, грн./шт	22	56	59	22	396	265	510	363
Прибуток від продажу контрафактного виробу, $П_{кфл}$, грн./шт	19	22	20	19	115	70	135	95
Загальний прибуток правовласника, $П_{\Sigma ор} = (N_{\Sigma} \pm \Delta CZ) P_{орл}$, тис.грн.	113,3	456,6	290,9	159,9	679,1	580,3	104,8	756,9
Загальний прибуток контрафакторів, $П_{\Sigma кф} = N_{кф} P_{кфл}$, тис.грн.	82,25	170,2	228,9	145,6	340,7	245,1	564,9	559,1
Прямі (реальні) збитки правовласника, $Z_{пріб} = N_{нд} P_{орл}$, тис.грн.	45,82	128,96	86,92	114,84	226,8	185,6	481,9	315,6
Розрахунок упущеної вигоди								
Обсяг можливого доходу правовласника $D_{м} = N_{кф} Ц_{орл}$, тис. грн	188,0	368,0	539,5	332,8	1104,2	754,6	1813,5	1753,7
Собівартість потенційних додаткових продаж $C_{м} = N_{кф} C_{орл}$, тис. грн	136,3	239,2	346,6	241,3	648,8	412,8	1102,1	1109,4
Розмір упущеної вигоди за рахунок зменшення цільового ринку $Z_{уп} = D_{м} - C_{м}$, тис. грн	51,7	128,8	192,9	91,5	455,4	341,8	711,4	644,3

Примітки: *) – продукція ТОВ «ДАФМІ»: Д1 - гальмівні колодки передні для Таврії, Славути; Д2 - гальмівні колодки передні для Lanos, Sens, Nexia, Matiz; Д3 - гальмівні колодки задні для Таврії, Славути; Д4 - гальмівні колодки задні для Lanos, Sens, Nexia, Matiz; **) – продукція ТОВ «АГАТ»: А1 - передній амортизатор «АГАТ», СТАНДАРТ для автомобілів Таврія, Славута, Таврія-Нова, комплект 2 шт.; А2 - задній амортизатор «АГАТ», СТАНДАРТ для автомобілів Таврія, Славута, Таврія-Нова, комплект 2 шт.; А3 - передній амортизатор «АГАТ», Lanos для автомобілів Lanos, Sens, комплект 2 шт.; А4 - задній амортизатор «АГАТ», Lanos для автомобілів Lanos, Sens, комплект 2 шт.; ***) – за експертними оцінками.

прибутку ($P_{опер}^{осн} - P_{опер}^{альтер}$). В основу покладено порівняння прибутку фірми від споживання даного патенту (об'єкту інтелектуальної власності) з прибутком від використання задіяних активів в альтернативній діяльності.

$$Z_{можл}^{моральн} = DR_{ава}^{до} - DR_{ава}^{після} =$$

$$= \left(\left[\left(\frac{P_{опер_{до}}^{осн} - P_{опер_{до}}^{альтер}}{100} \right) C_{кап} \right] - \left[\left(\frac{P_{опер_{після}}^{осн} - P_{опер_{після}}^{альтер}}{100} \right) C_{кап} \right] \right), \quad (3)$$

де $P_{опердо}^{осн}$, $P_{опердо}^{альтер}$, $P_{опернскля}^{осн}$, $P_{опернскля}^{альтер}$ – відповідно, прибуток від основної та альтернативної діяльності підприємства до та після порушення виключних прав правовласника (виробника оригінальної продукції); $C_{кап}$ – ставка капіталізації, %.

Використання залежності (3) дозволяє кількісно визначати розмір моральної шкоди правовласників від контрафактної діяльності за рахунок зменшення вартості ділової репутації підприємства правовласника (гудвілу).

В результаті проведеного дослідження сформовано і обґрунтовано науково-методичні рекомендації щодо визначення розміру спричинених збитків при незаконному використанні ОІВ по окремим групам та напрямкам їх формування. Визначено, що в більшій мірі збитки правовласників від контрафактної діяльності враховуються по наступним напрямкам: прямі збитки (недоотримання прибутку), супутні збитки (втрати на доведення факту контрафактної діяльності), упущена вигода (втрата потенційних доходів) та моральна шкода (зменшення ділової репутації).

У **додатках** наведено акти і довідки про впровадження результатів дослідження у діяльність Державної служби інтелектуальної власності України, НДІ інтелектуальної власності НАПрУ, НДЦ індустріальних проблем розвитку НАНУ, ДП ХМЗ «ФЕД», ПАТ «Крюковський вагонобудівний завод», науково-виробничої компанії «Трансфер нових технологій», ТОВ «Турбомаш», ПАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин» та в навчальний процес НТУ «ХП».

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі представлено теоретичне узагальнення та перспективне вирішення науково-практичного завдання по оцінюванню збитків правовласників від контрафактної діяльності на ринку автозапчастин. Основні висновки та результати, які одержано в ході дослідження, полягають у такому:

1. Обґрунтовано, що розвиток теоретичних підвалин для формування цілісної системи оцінки результатів контрафактної діяльності вимагає вдосконалення категорій і понять, які характеризують даний процес. Запропоновано у введеному визначенні понять «контрафакт», «шкода» і «збитки» враховувати їх різну економіко-правову природу, що дозволяє з системних позицій визначати сутність контрафактної діяльності та її наслідки. Доведено, що втрати виробників оригінальної продукції від порушення їх виключних прав проявляються в зменшенні, знищенні або потенційній втраті майнових або немайнових благ правовласників ОІВ внаслідок правопорушень і можуть бути визначені для відшкодування. Такий підхід враховує багатоаспектність змісту дефініцій «контрафакт», «шкода» та «збитки», що сприяє розвитку теоретико-методичних засад у даному напрямку.

2. Визначено, що оцінювання збитків правовласників при порушенні їх виключних прав доцільно здійснювати на основі інтервального підходу, використання якого дозволяє відійти від однозначності результатів та встановити довірчі інтервали коливання розміру збитків. Доведено, що інтервальный підхід передбачає поєднання декількох методів, що може суттєво підвищити надійність та обґрунтованість кінцевого результату.

3. Досліджено теоретико-методичні засади формування ринку автозапчастин з урахування контрафактної продукції, що дозволило виділити характерні зони: зона «А», яка визначає загальні витрати споживачів на придбання автозапчастин; зона «Б», яка визначає дохід виробників оригінальних автозапчастин, який вони отримали від продажу своєї продукції

на даному ринку; зона «В», яка визначає дохід виробників контрафактних автозапчастин, який вони отримали від продажу своєї продукції на даному ринку (потенційні збитки виробників оригінальних запчастин автозапчастин). Доведено, що на ринках з контрафактною складовою існують дві крапки ринкової рівноваги, які визначають момент перетину кривої попиту кривими пропозиції, одна з яких відповідає ринку оригінальних, а інша – сумісному ринку оригінальних та контрафактних виробів.

4. Запропоновано узагальнену структурно-блочну модель визначення збитків правовласників від порушення виключних прав, яка включає в себе цільові групи втрат та визначає їх структуру в кожній з груп. Визначено економічний зміст запропонованих груп шляхом виділення та обґрунтування їх ключових елементів – прямі (реальні), супутні, упущена вигода та моральна шкода діловій репутації правовласника. Розрахунок запропонованих інтегральних показників по кожному блоку дозволив отримати результати як за окремими напрямками формування збитків, так і їх узагальнену оцінку.

5. Розроблено методичні положення оцінки прямих та супутніх збитків правовласників від порушення їх виключних прав. До прямих віднесено шкоду від виробництва правовласником надлишкової продукції, втрати від зменшення вартості виключних прав, збитки за рахунок дострокового припинення ліцензійних угод та витрати на їх перескладання. Доведено, що супутні збитки пов'язані з доведенням факту правопорушення, визначення та розрахунок розміру економічних втрат, при необхідності проведення судових процедур, перегляду змісту, складу та розміру діючих ліцензій, перегляд обсягів та періодичності реклами.

6. Запропоновано методичні положення щодо оцінки упущеної вигоди правовласників, розмір якої пов'язано з ступенем використання правовласником своїх виробничих потужностей. Доведено, що реальність упущеної вигоди залежить від виробничих можливостей правовласника – при повному завантаженні виробничих потужностей можливості додаткового виробництва продукції відсутні. Розроблено модель визначення розмірів відшкодування нематеріальної шкоди при порушенні виключного права на основі оцінювання рівня впливу об'єктивних та суб'єктивних факторів на значення аналітичної оцінки зменшення вартості ділової репутації підприємства правовласника (гудвілу).

7. Результати дисертаційної роботи рекомендовані до використання Державною службою інтелектуальної власності України, а також впроваджені в практику роботи НДІ інтелектуальної власності НАПрУ, НДЦ індустріальних проблем розвитку НАНУ, ДП ХМЗ «ФЕД», ПАТ «Крюковський вагобудівний завод», науково-виробничій компанії «Трансфер нових технологій», ТОВ «Турбомаш», ПАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин» та в навчальному процесі НТУ «ХП».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Ткачев М. М. Законодательное обеспечение трансфера технологий / М. М. Ткачев // Трансфер технологий : монографія / Под науч. ред. П. Г. Перервы, Д. Коциски. – Харьков : «Апостроф», 2012. – С. 507-572.

Здобувачем розроблено алгоритм визначення збитків від контрафакту.

2. Ткачев М. М. Науково-методичні підходи до вирішення проблем практичної реалізації механізму комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності / П. Г. Перерва, І. В. Гладенко, А. В. Косенко, М. М. Ткачев // Вісник НТУ

«ХП» Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХП», 2008. – № 18. – С. 105-110.

Здобувачем обґрунтовано вплив контрафакту на ефективність трансферу.

3. Ткачев М. М. Переваги та недоліки існуючих підходів до вартісної оцінки інтелектуальних технологій / О. П. Косенко, М. М. Ткачев // Вісник НТУ «ХП». – Харків : НТУ «ХП», 2014. – № 65. – С. 46-56.

Здобувачем визначено напрямки вдосконалення вартісної оцінки технологій.

4. Ткачев М. М. Обґрунтування видів економічних збитків та упущеної вигоди, завданих порушенням прав інтелектуальної власності / П. Г. Перерва, М. М. Ткачев // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць. – Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», 2014. – Вип. 1(10). – Т.2. – С.20-25.

Здобувачем розроблено методи визначення реальних та відкладених збитків.

5. Ткачев М. М. Дослідження методів визначення збитків від порушення виключних прав / М. М. Ткачев // Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент» : збірник наукових праць. – Луцьк : Луцький національний технічний університет, 2014. – Випуск 11(42). – С. 297-307.

6. Ткачев М. М. Розвиток методів вартісної оцінки нематеріальних активів та об'єктів інтелектуальної власності / П. Г. Перерва, О. П. Косенко, М. М. Ткачев // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Донецьк : ДНТУ, 2014. – № 4. – С. 57-66.

Здобувачем розвинуто метод мінімаксу.

7. Ткачев М. М. Концептуальні положення структурно-блочної моделі визначення збитків від порушення виключних прав / М. М. Ткачев // Вісник НТУ «ХП». – Харків : НТУ «ХП», 2015. – № 60. – С. 82-85.

8. Ткачев М. М. Моделювання ринку автомобільних запасних частин з урахуванням контрафакту / М. М. Ткачев // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління : збірник наукових праць.– Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. – № 815. – С. 135-144.

9. Ткачев М. М. Аналіз сучасного стану інтелектуально-інноваційної діяльності в Україні / А. І. Яковлев, О. П. Косенко, М. М. Ткачев // Вісник НТУ «ХП». – Харків : НТУ «ХП», 2015. – № 25. – С. 162-174.

Здобувачем досліджено вплив контрафакту на ринок продукції.

10. Ткачев М. М. Сучасний стан та перспективи розвитку українського ринку інтелектуальної власності / А. І. Яковлев, О. П. Косенко, М. М. Ткачев // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : збірник наукових праць. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. – № 819. – С. 455-464.

Здобувачем виявлено наявність на ринку сегменту контрафактної продукції.

11. Ткачев М. М. Экономика контрафакта в автомобильной промышленности / М. М. Ткачев // Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования. Научно-практический журнал. – Курск : Юго-Западный государственный университет, 2013. – № 1. – С. 258-266.

12. Tkachov M. The assessment of losses from illegal use of objects of intellectual property / M. Tkachov // Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky. – Kosice (Slovakia) : UK TU. Kosice (Slovakia), 2015. – № 3. – P.157- 159.

13. Ткачов М. М. Економіко-правова сутність збитків власників прав на об'єкти інтелектуальної власності від контрафактної продукції / М. М. Ткачов. // Менеджмент, маркетинг та інтелектуальний капітал в глобальному економічному середовищі : кол. монографія. – Харків : «Цифрова друкарня №1», 2012. – С. 629-641.

14. Ткачев М. М. Современное состояние и перспективы развития украинского рынка автомобилей и автозапчастей / М. М. Ткачев // Стратегии инновационного развития экономики. Стратегические ориентиры развития инновационной деятельности : кол. монографія. – Харьков : «Щедра садиба плюс», 2013. – Ч. 2. – С. 127-140.

15. Ткачов М. М. Економіка контрафакту: визначення збитків та обґрунтування шляхів попередження / М. М. Ткачов, П. Г. Перерва // Інновації у маркетингу та менеджменту : кол. монографія. – Суми : ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2013. – С. 244-255.

16. Ткачев М. М. Экономические последствия нарушения прав интеллектуальной собственности / М. М. Ткачев // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегія інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта» (Харків, 26 – 30 травня 2013 р.) / НТУ «ХП». – Алушта : НТУ «ХП», 2013. – С.58-60.

17. Ткачев М. М. Цена и коммерческая стоимость пиратской продукции / Верес Шамоши Марианн, М. М. Ткачев // Труды IX Міжнародної науково-практичної конференції «Дослідження та оптимізація економічних процесів «03-05 грудня 2013 р.) / НТУ «ХП». – Харків : НТУ «ХП», 2013. – С. 97-100.

Здобувачем обґрунтована реальна ціна контрафактної продукції для споживача.

18. Ткачев М. М. Контрафакція як глобальна проблема світової економіки / М. М. Ткачев // Труды IV-ї Міжнародної науково-практичної Internet-конференції студентів та молодих вчених «Стратегія інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність» (м. Харків, 20 грудня 2013 р.) / НТУ «ХП». – Харків : НТУ «ХП», 2013. – С. 229-230.

19. Ткачев М. М. Комерціалізація інтелектуальної власності : проблеми визначення та правового забезпечення / А. І. Яковлев, О. П. Косенко, М. М. Ткачев // Тези доповідей IX Міжнародної науково-практичної конференції «Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу», (Суми, 26-28 вересня 2013 р.) / СумДУ. – Суми : ТОВ «ДД Папірус», 2013. – С. 309-311.

Здобувачем запропоновано посилення правової охорони виключних прав.

20. Ткачев М. М. Сутність контрафактної продукції та методи визначення збитків правовласників / М. М. Ткачев // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми гармонізації законодавства України з питань інтелектуальної власності до законодавства Європейського союзу» (Київ, 19 вересня 2014 р.) / ДВНЗ «ПДТУ». – Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», 2014. – С. 166-173.

21. Tkachov M. Economic problems of Intellectual Property [Електронний ресурс] / P. Pererva, O. Kosenko, M. Tkachov // 9-th International scientific conference “Balance and Challenges” (Miskolc-Lillafüred 15-16 Oktyber 2015) / - University of Mishkolc. – Режим доступу: <http://ru.scribd.com/doc/288587884/Proceedings-of-Balance-and-Challenges-9TH-INTERNATIONAL-SCIENTIFIC-CONFERENCE-University-of-Miskolc-Hungary-2015#>

Здобувачем визначено проблеми правовласників при порушенні виключних прав.

22. Tkachov M. The impact of counterfeit products on the market / M. Tkachov // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегія інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта» (Харків, 29 вересня – 2 жовтня 2015 р.) / НТУ «ХП». – Харків : НТУ «ХП», 2015. – С. 198-201.

23. Ткачев М. М. Методичні підходи до вимірювання ступеня знецінення бренду // А. І. Яковлев, О. П. Косенко, М. М. Ткачев // Тези доповідей IX Міжнародної науково-практичної конференції «Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу», (Суми, 24-25 вересня 2015 р.) / СумДУ. – Суми : ФОП Ткачев О.О., 2015. – С. 205-207.

Здобувачем визначено вплив контрафакту на ступінь знецінення бренду.

24. Ткачев М. М. Вплив контрафакту на стан ринку автозапчастин // М. М. Ткачев // Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Законодавство України в сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри» (Київ, 18 вересня 2015 року) / КНУ імені Тараса Шевченка та НДІ інтелектуальної власності НАПрН України. – Київ : КНУ імені Тараса Шевченка та НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, 2015. – С. 220 – 225.

25. Ткачев М. М. Дослідження причин гальмування інтелектуально-інноваційного розвитку економіки України / О. П. Косенко, М. М. Ткачев // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації в сучасній науці» (Київ, 6 липня 2015 р.). – Київ : Центр наукових публікацій, 2015. – Ч.1. – С. 39-44.

Здобувачем запропоновано відносити контрафакт до основних причин гальмування розвитку підприємств.

26. Ткачев М. М. Дослідження причин та джерел збитків автовиробників від порушення виключних прав [Електронний ресурс] / М. М. Ткачев // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: європейський вектор – нові виклики та можливості» (Львів, 14-16 травня 2015 р.) / НУ «Львівська політехніка». – Режим доступу: http://old.lp.edu.ua/fileadmin/INEM/EkonomInvest/konferencija_2015/EPI-2015_ostatochne_01.pdf

АНОТАЦІЇ

Ткачов М.М. Розвиток методів визначення збитків правовласників від контрафактної діяльності на ринку автозапчастин. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». – Харків, 2016.

У дисертації на прикладі ринку автозапчастин сформовано науково-методичні підходи та рекомендації щодо визначення повного комплексу майнових та немайнових збитків правовласників від порушення їх виключних прав. Запропоновано у введеному визначенні категорій «контрафакт», «шкода» і «збитки» враховувати їх різну економіко-правову природу, що дозволяє з системних позицій визначати сутність контрафактної діяльності та її наслідки. Досліджено теоретико-методичні засади формування ринку автозапчастин з урахування контрафактної продукції. Доведено, що на ринках з контрафактною складовою існують дві крапки ринкової рівноваги, які визначають момент

перетину кривої попиту кривими пропозиції, одна з яких відповідає ринку оригінальних, а інша – сумісному ринку оригінальних та контрафактних виробів. Запропоновано структурно-блочну модель визначення збитків правовласників від порушення виключних прав, яка включає в себе наступні цільові (однорідні) групи: прямі (реальні) збитки правовласника, супутні збитки, упущена вигода та моральна шкода. Розроблено комплекс методичних рекомендацій по визначенню кожного з структурних елементів основних блоків збитків правовласників при порушенні їх виключних прав.

Ключові слова: підприємство, інноваційна діяльність, контрафакт, правовласники, збитки, шкода, оригінальна продукція, ціна, ринок, автозапчастини.

Ткачев М.М. Развитие методов определения убытков правообладателей от контрафактной деятельности на рынке автозапчастей. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (за видами экономической деятельности). – Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт». – Харьков, 2016.

В диссертации на примере рынка автозапчастей сформированы научно-методические подходы и рекомендации по определению полного комплекса имущественных и неимущественных убытков правообладателей от нарушения их исключительных прав. В процессе исследования потерь правообладателей от нарушения их исключительных прав под термином «убытки» предлагается понимать категорию производственно-предпринимательской деятельности, которая проявляется в уменьшении, уничтожении или потенциальной утрате имущественных или неимущественных благ правообладателей объектов интеллектуальной собственности в результате правонарушений и могут быть установлены для возмещения вреда.

Проведено моделирование рынка автозапчастей с учетом контрафактной продукции, на котором двумя кривыми предложения автозапчастей выделены две точки рыночного равновесия, которые воспроизводят момент пересечения кривой спроса с кривыми предложения, отвечающие рынку оригинальных автомобильных запчастей и совместному рынку оригинальных и контрафактных изделий. Графическое моделирование рынка автозапчастей позволило выделить на нем три характерные области: область «А» – площадь которой определяет общие затраты потребителей на приобретение автозапчастей (общий доход производителей оригинальных и контрафактных запчастей); область «Б» – площадь которой определяет доход производителей оригинальных автозапчастей, который они получили от продажи своей продукции на данном рынке; область «В» – площадь которой определяет доход производителей контрафактных автозапчастей, который они получили от продажи своей продукции на данном рынке (потенциальные потери производителей оригинальных автозапчастей).

Предложена структурно-блочная модель определения убытков правообладателей от нарушения исключительных прав, которая включает в себя целевые (однородные) группы: прямые (реальные) убытки правообладателя, сопутствующие, упущенная выгода и моральный вред.

Разработаны методические положения оценки прямого ущерба правообладателей от нарушения их исключительных прав, к которым относятся убытки от производства собственником патента избыточной продукции, потери от

уменьшения стоимости прав на объекты интеллектуальной собственности, права на которые были нарушены, убытки за счет досрочного прекращения лицензионных соглашений и расходы на их перезаключение.

Предложены методические подходы к определению сопутствующих экономических убытков правообладателей, суть которых заключается в том, что сложности с производством, продажами и использованием оригинальной продукции может сказаться на других изделиях, которые имеют отношение к основной продукции.

Усовершенствованы методические положения по экономической оценке размера упущенной выгоды правообладателей при нарушении их исключительных прав, степень которой соискатель связывает со степенью использования правообладателем своих производственных мощностей.

Разработана оригинальная модель определения размеров возмещения морального (нематериального) вреда при нарушении права интеллектуальной собственности, в основе которой лежит оценка уровня влияния объективных и субъективных факторов на значение аналитической оценки уменьшения стоимости деловой репутации предприятия правообладателя (гудвилла).

Предложен методический подход к оценке уровня деловой репутации правообладателя, названный соискателем «модернизированный метод избыточной прибыли». В его основу положено сравнение прибыли фирмы от потребления данного объекта интеллектуальной собственности с прибылью от использования задействованных активов в альтернативной деятельности.

Ключевые слова: предприятие, инновационная деятельность, контрафакт, правообладатели, убытки, вред, оригинальная продукция, цена, рынок, автозапчасти

Tkachev, M.M. Development of methods for the determination of the losses of copyright holders from counterfeiting in automotive aftermarket.- Manuscript.

Dissertation on competition of a scientific degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.04 – economy and management of enterprises (economic activities).- National technical University "Kharkiv Polytechnic Institute".- Kharkov, 2016.

In the thesis on the example of automotive spare parts market generated scientific and methodological approaches and recommendations on the definition of a full range of pecuniary and non-pecuniary losses of copyright holders from infringement of their exclusive rights. Proposed in the introduced definition of the categories "counterfeit", "harm" and "losses" take into account their different economic-legal nature that allows a system approach to determine the nature of counterfeiting and its consequences. Investigated theoretical and methodical bases of formation of the market of spare parts-registration of counterfeit products. It is proved that in markets with counterfeit component there are two points of market equilibrium that determine the point of intersection of the demand curve and curves offers, one of which corresponds to the original market, and the other compatible market the original and counterfeit products. A structural-block model for determination of loss of rights holders from infringements of the exclusive rights, which includes the following target (homogeneous) groups: direct (real) loss of the right holder, associated losses, loss of profit and moral damage. Developed a set of methodological recommendations by definition of each of the structural elements of the main blocks of the losses of rights holders for violation of their exclusive rights.

Keywords: enterprise, innovation, counterfeit goods, rights holders, loss, damage, original products, price, market, auto parts

ТКАЧОВ МАКСИМ МИХАЙЛОВИЧ

**ОЦІНЮВАННЯ ЗБИТКІВ ПРАВОВЛАСНИКІВ ВІД КОНТРАФАКТНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ АВТОЗАПЧАСТИН**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск к.е.н., проф. Погорелов М.І.

Підписано до друку 31.05.2016
Умов. друк. арк. 0,9. Замовлення № 36
Наклад 100 прим.

Надруковано у копії-центрі «МОДЕЛІСТ»,
ФОП Миронов М.В
Свідоцтво ВО4№022953
61002, м. Харків, вул. вул. Мистецтв., 3, літер Б-1